OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

VASTINE

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
erityisasiantuntija Laura Lassila

6.4.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi HE 198/2025 vp

Oikeusministeriö toteaa otsikkoasiassa vastineenaan lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin kunnioittavasti seuraavaa.

Asian käsittely valiokunnassa

Oikeusministeriöllä on ollut vastinetta laatiessaan käytössään Rikosseuraamuslaitoksen, sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön, keskusrikospoliisin, Lupa- ja valvontaviraston, Ulosottolaitoksen, Verohallinnon, apulaisprofessori Paasosen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen, Maahanmuuttoviraston, professori Mäenpään, ja tietosuojavaltuutetun lakivaliokunnalle toimittamat lausunnot.

Lisäksi vastineessa on otettu huomioon myös eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (TyVL 3/2026 vp) ja perustuslakivaliokunnan (PeVL 12/2026 vp) esitystä koskevat lausunnot.

Lausunnoissa esitetyt kysymykset koskevat pääasiallisesti 1. lakiehdotusta, eli Rikosseuraamuslaitosta koskevia ehdotuksia. Vastineessa

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

lausunnoissa esiin nostetut huomiot ja oikeusministeriön niitä koskevat vastaukset on jaoteltu esitykseen sisältyvien teemojen mukaisten otsikoiden alle.

Rikosseuraamuslaitoksen oikeus saada tietoja sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta (1. lakiehdotuksen 16 §:n 2 momentti)

Sosiaali- ja terveysministeriö on kiinnittänyt huomiota 16 §:n 2 momentin osalta sekä esityksessä ehdotettuun muutokseen sekä sen lisäksi myös kyseisessä momentissa käytettyyn viittaukseen asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023), jäljempänä *asiakastietolaki*, 64 §:ään sekä lain 9 §:ssä käytettyyn termiin ”päihdehuolto”, joita ei esityksessä ole ehdotettu muutettavaksi. Lausunnossa huomautetaan, että sanan ”kunta” poistaminen momentista laajentaisi viranomaisjoukkoa suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn. Kuitenkin, mikäli tarkoituksena on, että Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeus kattaa muutoksen myötä hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat viranomaiset, niin ilmaisu ”sosiaali- ja terveydenhuollon viranomainen” on sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan asianmukainen ilmaisu. Sosiaali- ja terveysministeriö kuitenkin katsoo, että ehdotusta tulisi täsmentää sen osalta, että keitä viranomaisia tiedonsaantioikeus kattaa ja erityisesti oliko tarkoitus kattaa myös yksityiset palvelunantajat. Asiakastietolain 64 §:ää koskevan viittauksen osalta sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa, että voimassa oleva asiakastietolain 64 § on huomattavasti suppeampi kuin mitä sitä edeltävässä asiakaslaissa oli ollut. Lisäksi ehdotetussa 2 momentin 3 kohdan muutoksessa muutettaisi ilmaisu päihdehuolto muotoon *päihdehoito*. Sosiaali- ja terveysministeriö kuitenkin huomauttaa, että ”päihdehuolto” -termiä käytetään kuitenkin edelleen myös voimassa olevan lain 9 §:ssä, jota ei hallituksen esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Lisäksi 9 §:n osalta huomautetaan, ettei sen suhde muutettavaan 16 §:ään ole aivan selvä.

Oikeusministeriön vastaus

Ehdotetulla 2 momentin muutoksella, jolla muutettaisi voimassa oleva sanamuoto ”kunnan sosiaali- ja terveysviranomaisilta” muotoon ”sosiaali- ja

terveydenhuollon viranomaisilta”, tarkoituksena on huomioida kuntien tehtävien siirtyminen hyvinvointialueille. Tarkoituksena on kattaa, kuten sosiaali- ja terveysministeriön lausunnossakin todetaan, hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat viranomaiset. Ehdotetun muutoksen tarkoituksena ei siten ole myöskään laajentaa tiedonsaantioikeutta yksityisiin palveluntarjoajiin, jonka vuoksi ehdotuksen mukaisesti momentissa olisi nimenomaisesti edelleen mainittu ”viranomainen”. Ehdotuksen mukaisesti poistamalla sana ”kunnan”, kattaisi ehdotettu sanamuoto jatkossa kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiset, jolloin kyseeseen voisivat tulla edellä mainittujen hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän viranomaisten lisäksi myös valtion viranomaiset. Oikeusministeriön käsityksen mukaan ehdotettu muutos ei kuitenkaan tosiasiallisesti laajentaisi Rikosseuraamuslaitoksen nykyistä tiedonsaantioikeutta. Kyseisessä momentissa on ensinnäkin säädetty siitä, että Rikosseuraamuslaitoksen on yksilöitävä ja perusteltava tietopyyntö. Toisekseen momentin kohdissa 1–3 on tarkemmin lueteltu niitä tietoja, joita Rikosseuraamuslaitoksella on tietopyynnön yksilöityään ja perusteltuaan oikeus saada. Kolmanneksi momentissa viitattu asiakastietolain 64 §:n tiedonantovelvolliset sisältää jo nykyisellään sekä kunnan että valtion viranomaiset.

Samassa momentissa on lisäksi säädetty Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada tietoja ”muilta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:ssä tarkoitetuilta tiedonantovelvollisilta”. Tähän ei ole esityksessä ehdotettu muutosta. Oikeusministeriö toteaa, että vaikka nykyinen asiakastietolain 64 §:n onkin sisällöltään suppeampi kuin sitä edeltänyt asiakaslaki oli, vastaa voimassa olevan asiakastietolain 64 § asiallisesti sitä, mihin Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeuden osalta on tarkoituksenmukaista 16 §:n 2 momentissa viitata. Asiakastietolain 64 §:n 1 momentissa tiedonantovelvollisia ovat seuraavat tahot: valtion ja kunnan viranomainen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos sekä koulutuksen järjestäjä. Lisäksi saman lain 2 momentissa tiedonantovelvollisella tarkoitetaan myös rahalaitosta. Edellä todetuin perustein viittaukseen ei ole esityksessä ehdotettu muutosta. Oikeusministeriö kuitenkin toteaa, että siltä osin kuin voimassa olevassa sääntelyssä on

tiedonsaantioikeuden osalta säädetty viittaamalla toisessa laissa lueteltuihin tiedonantovelvollisiin, on sinällään täysin mahdollista, että asiakastietolakia muuttamalla muuttuisi samalla myös Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeus tältä osin.

Oikeusministeriö katsoo, että sen varmistamiseksi, ettei Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeuden sisältö olisi riippuvainen asiakastietolain 64 §:n kulloisestakin sisällöstä, voisi olla perusteltua tarkentaa 16 §:n 2 momenttia lisäksi niiden tiedonantovelvollisten osalta, joihin nykyisessä säännöksessä on viitattu asiakastietolain 64 §:ään.

Tiedonantovelvollisia koskeva täsmennys 16 §:n 2 momenttiin voisi kuulua esimerkiksi seuraavasti:

16 §

Oikeus saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta

— —

Rikosseuraamuslaitoksella on salassapitosäännösten estämättä tietopyynnön yksilöityään ja perusteltuaan oikeus saada tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta sekä ***muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Kansaneläkelaitokselta, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta, rahalaitokselta sekä koulutuksen järjestäjältä:***

— —

Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeuden osalta todetaan selvennykseksi vielä se, että Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeudesta on säädetty edellä puheena olevassa 16 §:ssä. Saman lain 9 §:ssä puolestaan säädetään tarkemmin siitä, miten Rikosseuraamuslaitos saa kyseisiä tietoja käsitellä, eikä 9 §:ssä ole ollut tarkoituksena säätää tietoja koskevasta tiedonsaantioikeudesta. Kyseistä 9 §:ää ei ole esityksessä ehdotettu muutettavaksi. On kuitenkin huomattava, että siltä osin kuin esityksessä ehdotetaan 16 §:n osalta muutettavaksi termi ”päihdehuolto” termiksi ”päihdehoito”, jäisi vanha termi ”päihdehuolto” edelleen 9 §:ään.

Oikeusministeriö näkee, että yleisesti henkilötietojen käsittelyä koskevassa sääntelyssä terminologian on hyvä olla johdonmukaista tiedonsaantioikeuden ja niiden käsittelyä koskevien säännösten välillä. Sääntelyn terminologian johdonmukaisuuden näkökulmasta voisi siten olla hyödyllistä, että samaa termiä ”päihdehoito” käytettäisi myös lain 9 §:ssä. Teknisenä muutoksena 9 §:n 4 momenttia voisi siten tarpeen mukaan muuttaa esimerkiksi seuraavasti:

9 §

Sosiaalihuollon tietojen käsittely

— —

Edellä 1 momentissa tarkoitetut Rikosseuraamuslaitoksen työssä kertyvät sosiaalihuollon tiedot voivat koskea:

1)käytettyjä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja;

2)työkokemusta;

3)työ- ja toimintakykyä;

4)päihteiden käyttöä ja ***päihdehoidon*** *palveluiden käyttöä;*

5)lähisuhdeväkivaltaa;

6)edunvalvonta-asioita;

7)elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävien tukitoimien yhteensovittamisessa tarvittavia seikkoja.

— —

Vastaavat muutokset olisi silloin tarpeen tehdä myös johtolauseeseen seuraavasti:

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1301/2021) 4 §:n 4 momentti, 7 §:n 5 momentti, 8 §:n 3 momentti, **9 §:n 4 momentti,** 16 §:n 1 momentin 6 kohta, 2 momentin johdantokappale ja 3 kohta sekä, 36 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä on 16 §:n 2 momentin johdantokappale laissa 730/2023, ja

lisätään lakiin uusi 16 a § ja 19 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1070/2024, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi,
seuraavasti:

Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuus pyytää lausuntoa keskusrikospoliisilta (1. lakiehdotuksen 16 a § ja 36 §)

Sosiaali- ja terveysministeriö on kiinnittänyt huomiota pykäläehdotukseen, ja pitää tarkoituksenmukaisena, että sitä täsmennettäisi siten, että se vastaisi pykäläkohtaisissa perusteluissa esitettyä tarkoitusta. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että esitettävä sääntely on poikkeuksellinen, sillä yleisenä periaatteena on edelleenkin, että viranomaisen oikeudesta pyytää lausunto toiselta viranomaiselta ei ole tarpeen säätää laissa. Kuitenkin, mikäli tarkoituksena on, että viranomaiselle asetetaan velvollisuus antaa lausunto tai luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja toiselle viranomaiselle, niin siitä tulee lailla säätää.

Keskusrikospoliisi puolestaan lausuu, että Rikosseuraamuslaitoksen voisi olla hyödyllistä saada tietoja ehdotetun lisäksi myös rahanpesurekisteristä ja Harmaan talouden selvitysyksiköltä. Ehdotuksen osalta keskusrikospoliisi pitää tärkeänä mahdollisuutta rajoittaa lausuntopyyntöjen ja lausuntojen sisällön asianosaisjulkisuutta. Toisaalta Keskusrikospoliisi toteaa myös, että jo pelkästään tieto siitä, että se on antanut asiassa lausunnon, saattaa joissain tapauksissa vaarantaa esimerkiksi käynnissä olevan tiedonhankinnan ja sen myötä rikostorjunnalliset toimenpiteet.

Apulaisprofessori Paasonen kiinnittää huomiota muun muassa siihen, että ehdotuksen käytännön toteutus voi jäädä puutteelliseksi, mikäli ehdotus ei sisällä nimenomaista velvoitetta ja resurssointia. Velvoittavuuden lisäksi lausunnon antamiselle tulisi olla määräaika. Lisäksi ehdotetun 36 §:n osalta tulisi huolehtia, että riittävät vaihtoehtoiset oikeussuojakeinot ja laillisuusvalvonnan edellytykset on huomioitu rekisteröityjen oikeuksien turvaamiseksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää myös lausunnossaan huomiota siihen, että ehdotetussa säännöksessä tulisi salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta säätää nimenomaisesti. Lausunnossa tuodaan myös esille se, että hallintolain 31 §:ssä säädetään viranomaisen selvittämisvelvollisuudesta eikä viranomaisen oikeudesta pyytää lausuntoa ole tarpeen erikseen säätää. Mikäli kyse kuitenkin olisi esimerkiksi viranomaisen velvollisuudesta pyytää tai antaa lausunto tai luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja toiselle viranomaiselle, sääntelyä tarvitaan. Lisäksi teknisenä huomiona eduskunnan apulaisoikeusasiamies nosti esiin, että esityksessä lain 4, 7 ja 8 §:iin lisättäisiin ”työnantaja”. Kuitenkin 16 a § koskisi työnantajan lisäksi myös toimintavelvollisuuspaikkaa, olisiko sääntelyssä huomioitava toimintavelvollisuuspaikka myös ehdotetuissa 4, 7 ja 8 §:ssä?

Professori Mäenpää huomauttaa, että hallintolaissa on säädetty viranomaisen selvitysvelvollisuudesta sekä siitä, että selvityksen hankkimiseksi lausuntoa koskevassa pyynnössään viranomaisen on yksilöitävä, mistä erityisistä seikoista selvitystä on esitettävä. Lausuntomenettelyä koskeva erityissääntely on kuitenkin tarpeen, jos lausuntomenettelyssä luovutetaan arkaluontoisia henkilötietoja tai muita salassa pidettäviä tietoja. Mäenpää kiinnittää huomiota siihen, että ehdotusta tulisi täsmentää siltä osin, että lausuntoon voisi sisältyä salassa pidettäviä tietoja. Ehdotetussa säännöksessä olisi siten säädettävä salassa pidettäviä tietoja koskevasta tiedonsaantioikeudesta ja yksilöitävä riittävästi tiedot, joita voitaisi luovuttaa. Ehdotusta olisi täsmennettävä myös sen mahdollisesti sisältämien henkilötietojen osalta, erityisesti suhteessa ehdotettuun 36 §:ään. Tarkastusoikeuden rajoitukset kohdistuisivat 36 §:ään ehdotetun muutoksen perusteella myös lausuntopyynnön tai lausunnon tietoihin. Jos lausuntomenettelyyn ei perusteluissa esitetyn mukaisesti sisälly henkilötietoja, ehdotetulle tarkastusoikeuden rajoittamiselle ei näyttäisi olevan perusteita.

Tietosuojavaltuutetun lausunnossa kiinnitetään myös huomiota lausunnon mahdollisesti sisältämiin henkilötietoihin. Esitys ei ole tältä osin täysin selkeä, sisältäisivätkö lausunnot henkilötietoja. Tietojen minimointiperiaatteen noudattamisen kannalta parasta olisi, jos lausunto ei sisältäisi henkilötietoja. Ehdotetun rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamisen osalta

huomautetaan, että koska rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta kyseisiin tietoihin, hänen oikeutensa tulevat toteutetuksi tietosuojavaltuutetun toimistolle tehdyn toimenpidepyynnön kautta. Rajoitus vaikuttaisi oikeasuhtaiselta ja välttämättömältä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että säännöksen ja sen perustelujen valossa tarkoituksena on, että lausuntopyyntö ja lausunto voisivat sisältää myös salassa pidettävää tietoa. Salassapidon murtaminen ei kuitenkaan käy ilmi 16 a §:n sanamuodosta, eikä se voi perustua pelkkiin perusteluihin.

Oikeusministeriön vastaus

Oikeusministeriö viittaa lausunnoissa esiin tulleeseen ehdotukseen laajentaa ehdotettua säännöstä kattamaan myös Harmaan talouden selvitysyksikön tiedot osalta esityksen sivulle 25, jossa todetaan seuraavaa: Valmistelussa on kuitenkin katsottu, ettei velvoitteidenhoitoselvitys yksinään olisi Rikosseuraamuslaitoksen arvioinnin kannalta kovin hyödyllinen, vaan se todennäköisesti voisi vain täydentää keskusrikospoliisilta saatavaa tietoa, eikä näin ollen esimerkiksi vähentäisi lausuntopyyntöjen määrää keskusrikospoliisille. Rahanpesurekisterin tietojen osalta on valmistelussa otettu huomioon se, etteivät kyseiset tiedot olisi keskusrikospoliisin käytettävissä lausuntoa antaessaan. Ehdotus on pyritty rajaamaan vain sellaisiin tietoihin, joita Rikosseuraamuslaitos tehtävänsä hoitamiseksi tarvitsee. Ehdotuksen tarkoituksena on, että Rikosseuraamuslaitos saisi keskusrikospoliisilta varsin suppean lausunnon, josta kävisi käytännössä ilmi vain se, että tulisiko Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisesti huomioida työ- tai toimintavelvollisuuspaikkaa koskevassa päätöksenteossaan mahdollinen riski yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Ehdotuksen perustelujen mukaan keskusrikospoliisilla olisi lausuntoa antaessaan käytettävissään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 5–8 §:ssä tarkoitetuista henkilötiedot. Oikeusministeriö on esityksen valmistelussa arvioinut, että ehdotuksen mukaisesti keskusrikospoliisin käytössä lausuntoa antaessaan olevat tiedot muodostavat riittävän tietopohjan suhteessa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksenteossa tarvitsemaansa tietoon.

Myös esiin nostetun huolen viranomaisten tarvittavien resurssien osalta oikeusministeriö viittaa esityksessä (sivu 16) todettuun, että esityksestä johtuvat tehtävät hoidettaisi kuitenkin viranomaisten nykyisten määrärahojen puitteissa. Ehdotuksen mahdolliset vaikutukset keskusrikospoliisiin resursseihin on tunnistettu, ja Rikosseuraamuslaitoksen lausuntopyyntömääriä on tarkoitus seurata ja ottaa tarvittaessa huomioon arvioitaessa mahdollisuuksia kehittää nykyisiä tietojärjestelmiä tukemaan lausuntojen sujuvaa käsittelyä viranomaisissa (esityksen sivu 39).

Keskusrikospoliisilta saatava lausunto olisi lähtökohtaisesti salassa pidettävä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 4 kohdan, jonka mukaan salassa pidettäviä ovat poliisin ja muun esitutkintaviranomaisen rikosten ehkäisemistä tai niiden selvittämistä varten ylläpitämät rekisterit ja rikosten ehkäisemistä koskevat selvitykset, perusteella (esityksen sivu 29). Tästä johtuen olisi lausuntomenettelyn osalta tarpeen säätää siitä, että keskusrikospoliisi voi antaa lausunnon salassapitosäännösten estämättä, koska voimassa olevassa laissa ei ole säädetty Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada kyseisiä tietoja. Lisäksi lausuntomenettelyllä olisi vaikutusta keskusrikospoliisin resursseihin ja se merkitsisi keskusrikospoliisille uudenlaista tehtävää suhteessa jo nykyisin sillä oleviin vastaaviin lausunnonantotehtäviin (esityksen sivu 17). Rikosseuraamuslaitos on myös arvioinut, että keskusrikospoliisille tehtävien lausuntopyyntöjen määrä voisi vuositasolla olla noin 400–500 kappaletta (esityksen sivu 17). Edellä todetun perusteella lausuntomenettelystä on katsottu olevan perusteltua säätää ehdotetun mukaisesti, eikä hallintolain yleisiä säännöksiä ole pidettävä tässä suhteessa riittävinä.

Ehdotus on säännöksessä rajattu koskemaan ”työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi ehdotetun yrityksen tai muun yhteisön mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen”. Rikosseuraamuslaitos voisi siten pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa vain työnantajasta tai toimintavelvollisuuspaikasta, ei yksittäisestä henkilöstä. Käytännössä Rikosseuraamuslaitoksen lausuntopyyntö sisältäisi työnantajan tai toimintavelvollisuuspaikan nimen ja y-tunnuksen tai muun yksilöintitiedon. Rikosseuraamuslaitos ei voisi pyytää lausuntoa esimerkiksi

työnantajayrityksessä työskentelevästä tietystä henkilöstä. Myöskään vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan henkilötietoja ei olisi tarpeen sisällyttää lausuntopyyntöön. Vankia tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavien osalta Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada tietoja poliisilta on säädetty lain 16 §:n 1 momentin 3 kohdassa. Lausuntopyyntöön voisi sisältyä henkilötietoja vain siinä tapauksessa, että kyseinen työnantaja tai toimintavelvollisuuspaikka olisi yksityinen elinkeinoharjoittaja, jolloin lausuntopyynnössä yksilöity yksityisen elinkeinoharjoittajan nimi ja y-tunnus ovat henkilötietoja. Edellä todettu koskisi myös keskusrikospoliisin antamaa lausuntoa.

Ehdotuksen tarkoituksena on nimenomaisesti rajata säännös koskemaan keskusrikospoliisin asiasta antamaa lausuntoa ja sen sisältämiä tietoja. Rikosseuraamuslaitoksella ei siten olisi oikeutta saada niitä salassa pidettäviä tietoja, joita keskusrikospoliisi voi käsitellä lausunnon valmistelussa. Kuitenkin, kuten keskusrikospoliisin lausunnossakin on todettu, voi pelkkä lausunto siitä huolimatta sisältää myös sellaisia tietoja, joiden asianosaisjulkisuuden rajoittaminen tulisi olla mahdollista. Näin ollen on selvää, että keskusrikospoliisin antama lausunto sisältäisi sellaisia salassa pidettäviä tietoja, joiden saamisesta salassapitosäännösten estämättä olisi nimenomaisesti säädettävä. Oikeusministeriö pitää kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että ehdotus olisi rajattu koskemaan vain keskusrikospoliisin antamaa lausuntoa ja siihen sisältyviä tietoja. Keskusrikospoliisin lausuntona tulisi voida pitää myös sitä, mikäli keskusrikospoliisi joissakin tilanteissa Rikosseuraamuslaitoksen lausuntopyynnön saatuaan vastaa, ettei se voi kyseisessä asiassa lausua. Tällainen tilanne voisi olla keskusrikospoliisin lausunnossa todetun mukaisesti esimerkiksi silloin, kun keskusrikospoliisi arvioi, että lausunnon antaminen voisi vaarantaa meneillään olevan tiedonhankinnan.

Oikeusministeriö toteaa, että 36 §:n lisäyksessä kysymys olisi ensisijaisesti rekisteröidystä, eli vangista tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavasta. Kyse olisi siten vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevasta rajoituksesta tarkastaa tietoja ehdottamaansa työpaikkaa mahdollisesti koskevasta lausuntopyynnöstä ja keskusrikospoliisin lausunnosta. Käytännössä kyse olisi siitä, että vaikka keskusrikospoliisin antama lausunto

itsessään ei sisältäisi henkilötietoja, tulisi se Rikosseuraamuslaitoksen asiaa käsitellessä yhdistetyksi vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan henkilötietoihin. Mikäli kuitenkin lausunto koskisi yksityistä elinkeinoharjoittajaa, silloin myös jo lausunto itsessään voisi sisältää henkilötietoja. Rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittaminen olisi perusteltua, koska muutoin voisi olla mahdollista, että esimerkiksi vanki voisi ehdottaa tiettyjä toimijoita työnantajaksi vain siksi, että saisi keskusrikospoliisin lausunnon kautta selville sen, onko keskusrikospoliisilla tiedossaan kyseisen työnantajan yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja voisi näin esimerkiksi välittää tietoa edelleen rikollisryhmille. Rekisteröityjen oikeuksien turvaaminen on huomioitu voimassa olevassa laissa, eikä tältä osin ehdotettu lisäys 36 §:ään muuttaisi nykytilaa.

Oikeusministeriö katsoo, että ehdotettua säännöstä olisi tarpeen täydentää siten, että siitä kävisi nimenomaisesti ilmi sen salassapidon murtava vaikutus, esimerkiksi seuraavasti:

16 a §

Oikeus pyytää lausunto yrityksen tai muun yhteisön soveltuvuudesta

Rikosseuraamuslaitos voi pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi ehdotetun yrityksen tai muun yhteisön mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen sen selvittämiseksi, onko yritys tai muu yhteisö soveltuva vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi. ***Keskusrikospoliisilla on salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa lausunto Rikosseuraamuslaitokselle.***

Lisäksi viitaten jo ylempänä todettuun, oikeusministeriö pitää hyvänä, että henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn terminologia on johdonmukaista. Edellä todetusta johtuen, voisi olla perusteltua esityksessä 4, 7 ja 8 §:iin ehdotettavan ”työnantajan” lisäksi lisätä kyseisiin pykäliin myös ”toimintavelvollisuuspaikan”. Tällöin sääntely olisi selkeämpää sen osalta, että Rikosseuraamuslaitos voi käsitellä myös toimintavelvollisuuspaikan

yhteyshenkilön tietoja, eli nimeä ja yhteystietoja, vastaavasti kuin työnantajan tietoja. Toimintavelvollisuuspaikan yhteyshenkilön henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisi, vastaavasti kuin työnantajan tietojen käsittelyyn, yleislakina yleistä tietosuoja-asetusta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679) sekä tietosuojalakia (50/2018).

Ehdotettuja 4, 7 ja 8 §:iä voisi siten edellä todetuin perustein täydentää esimerkiksi seuraavasti:

4 §

Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmän rekisterit

— —

Rikosseuraamusrekisteriin sisältyvät myös tapaajien, muiden vankiin tai tutkintavankiin yhteyttä pitävien henkilöiden, vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajan, **toimintavelvollisuuspaikan** sekä asioijien henkilötietoja sisältävät tiedot.

— —

7 §

Tietojen käsittely yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon tehtävissä

— —

Rikoksesta epäillyn ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavan tietoihin saadaan sisällyttää 1–3 momentissa tarkoitettujen asioiden käsittelemisen vuoksi välttämättömät tiedot rikoksesta epäillyn tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan lähiomaisen, työnantajan, **toimintavelvollisuuspaikan** tai muun henkilön nimestä, yhteystiedoista, asioiden käsittelemiseen liittyvästä asemasta ja seuraamuksen täytäntöönpanon valmistelun tai suorittamisen kannalta tärkeästä henkilön tilaa taikka olosuhdetta koskevasta tiedosta sekä muista välttämättömistä seikoista.

— —

8 §

Tietojen käsittely vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon ja tutkintavankeuden toimeenpanon tehtävissä

— —

Vangin tai tutkintavangin tietoihin saadaan sisällyttää 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen asioiden käsittelemisen sekä laitosjärjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen vuoksi välttämättömät tiedot muun vankiin tai tutkintavankiin yhteyttä pitävän henkilön, vangin tai tutkintavangin lähiomaisen, työnantajan **toimintavelvollisuuspaikan** taikka muun henkilön nimestä, yhteystiedoista, asioiden käsittelemiseen liittyvästä asemasta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon valmistelun tai suorittamisen taikka tutkintavankeuden toimeenpanon kannalta tärkeästä henkilön tilaa tai olosuhdetta koskevasta tiedosta sekä muista välttämättömistä seikoista.

— —

Rikosseuraamuslaitoksen oikeus luovuttaa tietoja vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä tietoja poliisille (1. lakiehdotuksen 19 §:n 2 momentti)

Sisäministeriö nosti esiin, että olisi tärkeää, että Rikosseuraamuslaitos voisi luovuttaa tietoja poliisin lisäksi myös Rajavartiolaitokselle sen tehtävien kannalta riittävän kattavasti.

Rikosseuraamuslaitos on ehdotetun säännöksen täsmentämiseksi ehdottanut, että ehdotusta voisi täsmentää esimerkiksi viittaamalla luovutettavien tietojen osalta lain 8 §:n 1 momentin 1, 2, 3, 6, 7, ja 8 kohdissa sekä 4 momentissa tarkoitettuihin henkilötietoihin.

Apulaisprofessori Paasonen toteaa, että ehdotuksen soveltamisessa tulisi korostaa käyttötarkoitussidonnaisuutta ja luovutettavien tietojen tulisi olla sellaisia, joiden merkitys vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa voidaan perustella.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että ehdotuksessa luovutettavien tietojen sisältö jää edelleen täsmentymättömäksi.

Professori Mäenpää toteaa lausunnossaan, että ehdotuksessa luovutettavia salassa pidettäviä tietoja ei ole lueteltu tyhjentävästi siten kuin perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö sitä edellyttää. Tältä kannalta arvioituna jää epäselväksi, voidaanko tarpeellisuusarvioon perustuvaa luovutettavien tietosisältöjen määrittelyä pitää riittävän täsmällisenä ja tyhjentävänä.

Tietosuojavaltuutettu pitää samalla tavalla ehdotuksen tietosisältöjen kuvausta laajana suhteessa siihen, että tietojen luovutuskynnys on sidottu vain tarpeellisuuteen. Rikostorjuntaa ei ole poliisia koskevassa lainsäädännössä määritelty, toisin kuin esimerkiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018). Rikostorjunta kattaisi Rajavartiolaitosta koskevan lain mukaan rikoksen estämisen, paljastamisen ja selvittämisen. Kun tietojen luovutuksen edellytyksistä tulee tehdä mahdollisimman täsmälliset, voisi olla perusteltua pitäytyä poliisin toimivaltuuksia koskevan lainsäädännön sanamuodoissa.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että luovutettavia salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan ole määritelty säännösehdotuksessa aivan tyhjentävästi. Siten luovutettavien tietojen tietosisällöt tulisi valtiosääntöisistä syistä määritellä säännöksessä nyt ehdotettu tyhjentävämmin tai tietojen luovuttamisen edellytykseksi tulisi säätää, että tiedot ovat välttämättömiä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.

Oikeusministeriön vastaus

Oikeusministeriö toteaa, että 19 §:n voimassa oleva 1 momentti mahdollistaa jo nykyisellään Rikosseuraamuslaitokselle tietojen luovuttamisen muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille viranomaisille. Ehdotetussa uudessa 2 momentissa olisi siten kysymys siitä, että ehdotuksella selkeytettäisi sääntelyä sellaisten tietojen luovuttamisen osalta, joiden välttämättömyyden arviointi ja siten tietojen luovuttaminen erityisesti Rikosseuraamuslaitoksen omasta-aloitteesta on todettu hankalaksi. Valmistelussa on tunnistettu erityisesti poliisille luovutettavien tietojen osalta haasteena tietojen välttämättömyyden arviointi osaltaan siksi, että poliisin tehtäväkenttä on laaja ja toisen viranomaisen on vaikea arvioida sen

vuoksi mitä tietoja poliisilla esimerkiksi jo on hallussaan ja vastaavasti mitä tietoja poliisi tarvitsisi muilta viranomaisilta.

Ehdotettavassa säännöksessä tietojen luovuttamisen edellytys olisi tietojen tarpeellisuus vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja lisäksi luovutettavat tiedot olisi säännöksessä rajattu koskemaan vangin yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Lain 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan vangilla tarkoitetaan henkilöä, joka suorittaa vankeusrangaistusta, yhdistelmärangaistusta, sakon muuntorangaistusta tai sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain (89/2025) 74 §:n 4 momentissa tarkoitettua arestia vankilassa taikka on valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 26 §:ssä tarkoitetulla tavalla toimitettu vankilaan taikka yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain (801/2017) 24 §:n nojalla säilöön otettu. Lain 19 §:n 1 momentissa luovutettavat tiedot on rajattu koskemaan lain 5 §:n 1 ja 2 momentissa, 6 §:ssä, 7 §:n 2 momentissa ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja. Ehdotetun 2 momentin tarkoituksena ei olisi laajentaa voimassa olevassa 1 momentissa luovutettavaksi tarkoitettujen tietojen joukkoa. Ehdotuksen tarkoituksena olisi helpottaa vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi tarvittavien tietojen oma-aloitteista luovuttamista poliisille mahdollisimman oikea-aikaisesti erityisesti niissä tilanteissa, joissa Rikosseuraamuslaitoksen on haastavaa arvioida tietojen välttämättömyyttä poliisin näkökulmasta. Käytännössä ehdotetun 2 momentin perusteella luovutettavassa tiedossa vangin yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen, voisi siten olla kysymys ensinnäkin vangin nimestä (5 §:n 1 momentti) ja yhteyden osalta joko vankilan sisällä havaitusta yhteydestä, taikka yhteydenpidosta vankilan ulkopuoliseen henkilöön (8§:n 1 momentti), jossa olisi kyse yhteydenpidosta vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvään henkilöön.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut myös poliisilain muuttamista koskevassa lausunnossaan (PeVL 14/2026 vp) tietojen luovuttamisen sitomista niiden tarpeellisuuteen ja sitä koskevaa tietojen tyhjentävää luetteloimista. Kyseisessä lausunnossa perustuslakivaliokunta toteaa, että luovutettavien tietojen tietosisällöt tulee määritellä säännöksessä sääntely-yhteys huomioon ottaen tyhjentävästi.

On huomattava, että Rikosseuraamuslaitos voi luovuttaa poliisille laajemminkin vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä tietoja voimassa olevan 1 momentin perusteella, silloin kun tiedot ovat poliisin tehtävien kannalta välttämättömiä. Siten ehdotetun 2 momentin ei ole tarkoituksena kattaa kaikkia niitä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä tietoja, joita Rikosseuraamuslaitoksen tulisi voida luovuttaa poliisille.

Oikeusministeriö toteaa, että poliisilain (872/2011) 1 §:ssä poliisin tehtäväksi on säädetty muun muassa rikosten ennalta estäminen. Ehdotetussa säännöksessä käytetty termi ”rikollisuuden torjuminen” voinee viitata rikosten ennalta estämistä laajempaan rikoksentorjunta-termiin. Ehdotuksessa tietojen luovuttaminen on kuitenkin nimenomaisesti säännöksessä rajoitettu koskemaan vain poliisia, jolloin tietoja voisi luovuttaa vain poliisille kuuluvien tehtävien, joissa olisi kysymys vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumisesta, hoitamiseksi.

Ottaen huomioon valiokunnalle toimitetut lausunnot sekä perustuslakivaliokunnan lausunto, oikeusministeriö katsoo, että luovutettavien tietosisältöjen osalta ehdotettua säännöstä olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista tarkentaa luovutettavien tietosisältöjen osalta esimerkiksi seuraavasti:

19 §

Tietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle

— —

Sen lisäksi mitä 1 momentissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos saa salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille ***tiedon siitä, että vanki on pitänyt yhteyttä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvään henkilöön vankilan sisällä tai ulkopuolella,*** *jos* ***tieto*** *on tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.*

— —

Muut lausunnoissa esitetyt huomiot

Rikosseuraamuslaitos on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota myös esityksen ulkopuolisiin pykälämuutostarpeisiin. Rikosseuraamuslaitos on nostanut esiin haasteiksi lain 17 §:n osalta, ettei pykälässä tarkoitettuja vakavaan väkivaltarikokseen tai seksuaalirikokseen syyllistyneen vangin salassa pidettäviä tuomioita pystytä lainkohdan nojalla hyödyntämään seksuaalirikollisten ohjelma- ja tukitoimien suunnittelussa yhdyskuntaseuraamuspuolella. Lisäksi saman pykälän osalta haastavaa on, etteivät tuomioistuimen toimesta salaisiksi määritellyt tuomiot ole Rikosseuraamuslaitoksen käytettävissä elinkautisvankien vapauttamismenettelyä varten. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos toteaa, että se olisi toivonut henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 11 §:n mukaisen turvallisuustietorekisterin käyttöalan laajentamista koskemaan vankien ja tutkintavankien lisäksi myös yhdyskuntaseuraamusta suorittavia henkilöitä.

Oikeusministeriön vastaus

Oikeusministeriö toteaa, että esityksen tavoitteena on Rikosseuraamuslaitosta koskevilla ehdotuksilla toteuttaa hallituksen ohjelman kirjausta tarvittavista lainsäädäntömuutoksista, jotta tietojen vaihtaminen vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneistä henkilöistä sekä muista henkilöistä, joilla voi olla vaikutusta vankilaturvallisuuteen, olisi mahdollista eri viranomaisten välillä. Rikosseuraamuslaitoksen esiin nostamien pykälien muutostarpeet koskevat erityisesti Rikosseuraamuslaitoksen eri toimintojen välistä tietojenvaihtoa, ja siksi kysymykset on lähtökohtaisesti rajattu nyt kyseenä olevan esityksen valmistelun ulkopuolelle.

Voimassa olevan 17 §:n osalta voidaan kuitenkin todeta, että säännöksen lähtökohtana on vakavaan väkivaltarikokseen tai seksuaalirikokseen syyllistyneen vangin oikeudenkäyntiasiakirjoja koskevat tiedot. Lähtökohtaisesti mainituista teoista tuomitaan vankeutta, jonka vuoksi salassa pidettäviä tietoja on arvioitu tarvittavan nimenomaisesti vankilassa järjestettävän toiminnan osalta.

Turvallisuustietorekisterin tarkoitus on ensisijaisesti toimia Rikosseuraamuslaitoksen tehtävissä vankeusrangaistuksen aikaisten rikosten estämiseksi ja laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi. Turvallisuustietorekisterin osalta voidaan todeta, että sen käyttötarkoituksen muuttaminen muuttaisi todennäköisesti merkittävällä tavalla rekisterin nykyistä käyttötarkoitusta ja myös laajentaisi rekisterin tietosisältöjä ja tietomäärää huomattavasti. Turvallisuustietorekisterin tietojen käyttöä arvioitaessa olisi siten otettava huomioon myös muun muassa perustuslakivaliokunnan vakiintunut lausuntokäytäntö arkaluonteisten tietojen käsittelyn korostuneella käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimuksella (PeVL 40/2021 vp, kappale 15). Perustuslakivaliokunta on pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia, eikä tällainen sääntely myöskään saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4, PeVL 14/2017 vp, s. 5—6).

Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esityksen 2. ja 3. lakiehdotus sisältävät ehdotuksia, jotka on yhteensovitettava eduskunnassa parhaillaan käsiteltävänä olevan HE 21/2026 vp kanssa. Esityksen 2. lakiehdotuksen 3 luvun 72 §:n 1 momentin 4 kohtaa sekä 3. lakiehdotuksen 18 §:n 17 kohtaa koskevissa ehdotuksissa viitataan työperäistä hyväksikäyttöä koskien seuraaviin rikosnimikkeisiin: työsyrjintä, kiskonta työelämässä, törkeä kiskonta työelämässä ja kiskonta. Pykäläehdotukset noudattavat siten HE 21/2026 vp ehdotettuja muutoksia, joissa voimassa oleva kiskonnantapainen työsyrjintä korvattaisiin uudella kiskontaa työelämässä koskevalla säännöksellä ja lisäksi säädettäisiin myös törkeästä kiskonnasta työelämässä.

Esityksen 2. ja 3. lakiehdotusten näkökulmasta olisi pidettävä hyvänä, että HE 21/2026 vp käsiteltäisi eduskunnassa, ja ehdotetut muutokset tulisivat voimaan ennen 2. lakiehdotuksen 3 luvun 72 §:n 1 momentin 4 kohtaa sekä 3. lakiehdotuksen 18 §:n 17 kohtaa.

Lisäksi esityksen 3. lakiehdotuksen johtolause on tarvittaessa sovitettava yhteen eduskunnan käsittelyssä olevan HE 163/2025 vp osalta, mikäli siinä ehdotettava verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n 1 momentin 6 kohtaa koskevat muutokset tulisivat voimaan ennen tämän esityksen 3. lakiehdotuksessa esitettyjä muutoksia.